

DE ISLAM DOOR VROUWENOGEN 1

over de islam en de ontmoeting met moslimvrouwen

Situering

Er gaat tegenwoordig haast geen dag voorbij zonder dat je ergens iets leest, hoort of ziet over de islam. De media berichten frequent over politieke ontwikkelingen en religieus fundamentalisme in de Arabische wereld. In het politieke debat in Nederland zijn migranten en minderheden een terugkerend thema geworden onder het motto 'integratie met behoud van eigen identiteit'. In het publieke leven in Nederland worden moslims steeds zichtbaarder. Vooral in de grote steden krijgen steeds meer Nederlanders islamitische bureaus. Inmiddels wordt erkend dat de islam in Nederland een blijvend verschijnsel zal zijn.

In deze les staat u stil bij de beelden die u heeft over moslimvrouwen en u krijgt informatie over de basis kenmerken van de Islam. Deze informatie is hier summier aanwezig. Er zijn echter in bibliotheken, op internet, films en boeken verkrijgbaar. Zorg ervoor dat het betrouwbare informatie is. Deze les sluit aan bij "de Islam door vrouwenogen 2 en 3", te vinden onder dit profiel "bewust worden" en bekwaamheid "ons specifieke thema".

De les is gericht op vrouwen met een christelijke achtergrond (katholiek of protestants) die geïnteresseerd zijn in de islam en ontmoeting met moslimvrouwen. Voorkennis van de islam is niet vereist. Het belangrijkste is dat men een zekere nieuwsgierigheid en openheid heeft naar moslims toe en bereid is om oordelen (tijdelijk) op te schorten.

Opzet

1. Opdracht rond beeldvorming over moslimvrouwen
2. Inleiding op islam m.b.v. 8-punten schema, geven van informatie over de islam
3. Gesprek over de informatie

1. Opdracht rond beeldvorming over moslimvrouwen

Het is belangrijk om te weten met welke beelden en ideeën over moslimvrouwen Nederlandse vrouwen hebben. Deze zijn dikwijls onbewust van invloed op wat men hoort en waarneemt, welke informatie men wel of niet tot zich neemt.

Denkt u een paar minuten in stilte na over welk woord of beeld bij u opkomt bij het horen van het woord 'moslimvrouw' en schrijf of teken dit op een vel papier. Het voordeel van eerst in stilte opschrijven is dat u niet beïnvloed wordt door wat u van anderen hoort. Daarna vertelt iedereen in de groep wat haar woord of beeld is. Laat één persoon de antwoorden op een bord of flap zetten.

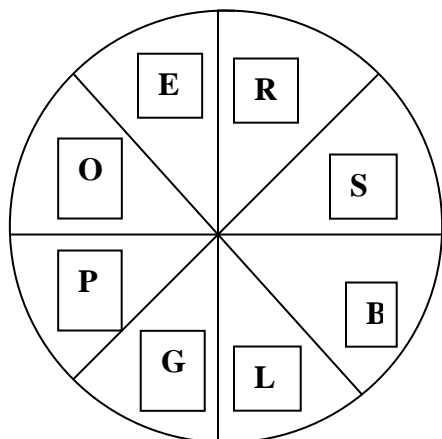
De begeleidster vat aan het eind samen wat er gezegd is. Let met name op overeenkomsten en verschillen in wat een ieder zegt en ook op eventuele verschillen tussen vroeger en nu.

Vraag aan elkaar hoe men aan bepaalde beelden gekomen is, uit welke bronnen men ze haalt: media, verhalen van bekenden, eigen ervaringen, boeken etc.

Het is niet de bedoeling om er nu diep op in te gaan, het accent ligt op het even bewust stilstaan bij beelden die er zijn.

2. Inleiding islam (lees tekst 1 en 2 ter achtergrondinformatie)

Om moslimvrouwen te kunnen begrijpen is het belangrijk om iets af te weten van de islam. De islam is voor veel moslims meer dan godsdienst in de strikte zin van het woord, het is verweven in het hele leven. Daarom geven we aanstonds eerst wat basisinformatie over de islam. Een nuttige kapstok om de informatie over de islam te structureren is het volgende schema:

Teken dit schema op een flap of schoolbord, of op een A-4

De letters in het schema verwijzen naar diverse fenomenen die tezamen een religie maken. Het betreft:

- Rituelen (gebed, vasten, bedevaart e.d.)
- Schriften/mythen/heilige boeken (bijbel, koran)
- Beleving/spiritualiteit
- Leer/theologie (eenheid van God, Jezus als zoon van God, etc.)
- Geschiedenis
- Personen (heiligen, profeten, ambtsdragers, voorouders)
- Organisatie/gemeenschap (moskee, kerk, parochies etc.)
- Ethiek (standpunten t.a.v. leven en dood, gerechtigheid en vrede)

De spil van het wiel verwijst naar de allerhoogste/allerdiepste werkelijkheid. Per religie kunnen de accenten verschillen, zijn sommige aspecten meer van toepassing dan andere.

3. Groepsgesprek over de informatie

Inventariseer welke vragen er bij deelnemers leven na het horen van de informatie. Ga eerst in op vragen om verheldering en feitelijke informatie over het geziene. Neem daarna tijd voor een groepsgesprek over enkele discussiepunten die het heeft opgeroepen.

Het vóór de informatie gegeven schema kan u helpen om de veelheid aan informatie over de islam een plaats te geven.

Bijlagen

Tekst 1

Enkele punten van belang bij beeldvorming:

- Op uiterlijke verschijningsvormen worden vaak stereotiepe etiketten geplakt. De hoofddoek en lange jassen die sommige moslimvrouwen dragen, worden bijv. geassocieerd met conservatief en ongeëmancipeerd zijn. Zij zouden nog niet zo ver zijn als Westerse vrouwen.
Dat wij dit doen heeft er vaak mee te maken dat we religie, nationaliteit en cultuur met elkaar verwarren. De gebruiken die ons storen hebben vaak meer met cultuur dan met religie te maken. Zo vinden veel stereotiepen hun oorsprong in de herkomst van de eerste generatie gastarbeiders. Deze kwamen voornamelijk uit dorpen in Turkije en Marokko. waar hoofddoeken en lange, wijde gewaden de traditionele dracht van vrouwen zijn. Het probleem is dat nu haar dochters. maar ook andere moslimvrouwen hiermee geïdentificeerd worden. In werkelijkheid is er een variatie aan keuzemotieven voor het dragen van een hoofddoek: soms is het uit gewoonte of het volgen van de traditie, soms is het een gevolg van sociale druk uit de omgeving, soms is het uit pure overtuiging, soms is het ook een manier om aan een 'goede man' te komen (het dragen van een hoofddoek geeft aanzien) of heeft het economische redenen (besparing op kapperskosten).
- De media geven doorgaans alleen negatieve berichten over moslimvrouwen (als ze al aandacht aan dat onderwerp besteden). Denk bijvoorbeeld aan de beelden/foto's van zwarte, zwaar gesluierte vrouwen in Iran. Vrijwel nooit kom je positieve verhalen over moslimvrouwen tegen of verhalen over de manieren waarop zij zich inspannen om haar leven te verbeteren. Door de nadruk in de media op problemen van moslimvrouwen ontstaat en wordt het beeld bevestigd dat moslimvrouwen zielig, onderdrukt en slachtoffer zijn. Dit houdt mede in het Westen het beeld van de islam als vrouwvijandige godsdienst in stand.
- Uit boosheid of irritatie over de schijnbaar uitzichtloze strijd tegen deze beelden trekken sommige moslimvrouwen in Nederland zich soms terug in eigen kring en minimaliseren het contact met de Nederlandse samenleving.
- Hoe om te gaan met deze beeldvorming?

Belangrijk is (a) om je bewust te worden van deze beelden; (b) er open, d.w.z. zonder waardeoordelen, naar te kijken; (c) ze te nuanceren door ontmoeting met moslimvrouwen. In gesprek met elkaar kan de angst voor het onbekende en vreemde plaats maken voor nieuwsgierigheid en interesse, het besef dat je wat van de ander kunt leren. Bovendien is het ook gewoon leuk om elkaar een beetje te leren kennen.

Tekst 2

In deze tekst vindt u een aantal aanwijzingen waarop u bedacht moet zijn in het gesprek. Het zijn mechanismen, die zich kunnen voordoen in de communicatie tussen mensen met verschillende culturele/religieuze achtergronden. Om de complexe wereld begrijpelijk en overzichtelijk te maken, vereenvoudigen en schematiseren we allemaal de werkelijkheid. We vormen ons een beeld van de wereld, dat in tegenstelling tot de echte wereld. hanteerbare proporties heeft. Wanneer we van bepaalde aspecten van de wereld weinig of niets weten,

vullen we dat vaak aan met fantasie of met eenvoudige schema's: stereotiepen en vooroordelen.

Een wereldbeeld is altijd subjectief. Naast individuele verschillen, zijn iemands cultuur en levensbeschouwing van grote invloed op de manier waarop men de wereld ziet en interpreteert. Er zijn zo zeer veel verschillende manieren om de wereld om ons heen te interpreteren. Misverstanden in een gesprek kunnen gemakkelijk ontstaan wanneer de interpretatie van gebeurtenissen, ofwel het wereldbeeld van de gesprekspartners, niet hetzelfde is. Mensen verschillen in de mate waarin ze openstaan voor andere wereldbeelden dan die van henzelf. Vaak wordt informatie afgeweerd die niet in het eigen wereldbeeld past uit vrees dat aantasting daarvan zal leiden tot verlies van zekerheden. Dit afweren van informatie gebeurt door verschillende mechanismen: (vrij naar Pinto, 1990; de voorbeelden komen uit onze eigen ervaring met het geven van deze cursus)

a. **Generalisering:** wat je van een enkeling ziet of hoort van toepassing verklaren op de hele groep. Bijvoorbeeld: "Moslims zijn fanatiek in hun geloof". Generaliseren is terug te voeren tot de behoefte om onbekenden in grote groepen overzichtelijk te categoriseren. Dan heb je houvast. Je gaat af op beperkte informatie om te zeggen dat andere culturen/religies zus of zo zijn; dat doet geen recht aan complexiteit ervan. Vergelijk: Christendom kent vele stromingen, kerken, belevingen.

b. **Valse vergelijking:** leer/ideaal van de eigen cultuur/religie vergelijken met de praktijk van de ander en dan concluderen dat het eigene toch beter is. Dat is appels en peren vergelijken. Bijvoorbeeld: Geëmancipeerde Nederlandse vrouwen vergelijken met moslimvrouwen die door haar man zoveel mogelijk binnenshuis gehouden worden. Er zijn in de praktijk echter ook veelongeëmancipeerde Nederlandse vrouwen. Of het christendom als naastenliefde stellen tegenover de islam à la Khomeiny. Omgekeerd werkt het ook zo: ook moslims hebben de neiging hun idealen te vergelijken met onze praktijk. Bijvoorbeeld: "Alle moslimvrouwen zijn netjes in tegenstelling tot Nederlandse vrouwen die vogelvrij zijn en geen waarde aan haar eerbaarheid hechten (getuige de seksshops)".

c. **Relativering:** informatie die in strijd is met het eigen wereldbeeld wordt gerelativeerd. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om gedachten of opmerkingen als: "Dit gaat alleen op onder bijzondere omstandigheden", of: "Theoretisch is dit misschien juist, maar in de praktijk is het anders", Dit wordt bijvoorbeeld nogal eens gezegd t.a.v. het studeren van moslima's. Dat zou alleen in theorie zo zijn, of alleen in uitzonderingsgevallen voorkomen, zoals wanneer iemand uit een verlichte familie komt. In werkelijkheid is in Noord-Afrika bijvoorbeeld het percentage moslima's dat een hoogleraarfunctie bekleedt vele malen groter dan in Nederland het geval is (ca. 20% *ginds* tegenover 3% hier).

d. **Ontkenning:** informatie die niet in eigen wereldbeeld past, wordt niet opgenomen of als onwaar beschouwd. Bijvoorbeeld: Een moslimvrouw niet geloven als ze zegt dat ze zich niet onderdrukt voelt. Het dragen van een hoofddoek wordt door veel Nederlandse vrouwen beschouwd als een bewijs van het tegendeel.

e. **Vooroordelen:** er bij voorbaat van uitgaan dat de ander dom is, minderwaardig, ongeëmancipeerd etc. Dit zit vaak dieper dan we willen toegeven. Nederlandse vrouwen zijn bijvoorbeeld vaak heel verrast als moslima's blijken zeer belezen te zijn en een duidelijke eigen

mening hebben, 'ondanks haar hoofddoek en donkere kleding'. Het dragen van een hoofddoek kan heel wel samengaan met studie en emancipatie. Terwijl de hoofddoek voor meer traditionele vrouwen de onderwerping aan God symboliseert, gebruiken liberale en beter opgeleide vrouwen deze ook om de feminisering van de islam te onderstrepen.

Omgekeerd hebben ook veel moslims vooroordelen over de Westerse cultuur. Zo denken veel moslimvrouwen dat Nederlandse vrouwen er een vrije seksuele moraal op na houden.

Het is handig om deze punten voortdurend in het achterhoofd te houden, zodat je er op in kunt springen als vrouwen dergelijke uitspraken doen. Dat is uiteraard niet om degene die het zegt te veroordelen, maar om het mechanisme te verhelderen en ervan te leren. (Degene die zo'n opmerking gemaakt heeft kan juist worden bedankt, omdat zij iedereen iets duidelijk maakt. Het is iets wat veel meer mensen doen.)

- Wees er tijdens de ontmoeting met de moslima's alert op dat de beheersing van het Nederlands vaak beperkt is, wat haar belemmert om zich te uiten. Dit speelt met name bij oudere moslima's en bij vrouwen die nog maar kort in Nederland wonen. Dit kan er makkelijk toe leiden dat de Nederlandse vrouwen het gesprek gaan domineren en er te weinig tweerichtingsverkeer ontstaat. Nodig daarom de moslima's uitdrukkelijk uit om iets te zeggen of te vragen en geef haar daarvoor de tijd.
- Een laatste punt waar we aandacht voor vragen is, dat moslima's andere manieren kunnen hebben om zich te emanciperen dan christelijke vrouwen. Het hoeft niet zo te zijn dat de Nederlandse vrouwen 'verder' zijn dan de moslimvrouwen. Ieder zoekt haar eigen wegen, binnen de context van de eigen cultuur en godsdienst. Wanneer vrouwen over en weer open staan voor dit gegeven, kan men van elkaar leren in plaats van elkaar te veroordelen.